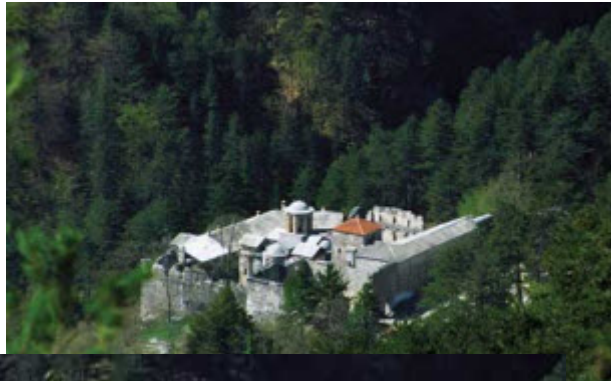

Μονές στις πλαγιές του Ολύμπου

[Αφιερώματα](#) / [Μοναστήρια της Μακεδονίας](#)

Του Απόστολου Αθ.

Γλαβίνα

Καθηγητής του Τμήματος Θεολογίας του ΑΠΘ

Ο Άγιος Διονύσιος που γεννήθηκε στη Σλάταινα, τη σημερινή Δρακότρυπα της Καρδίτσας, στα τέλη του 15ου αι., υπήρξε ένας πνευματικός καθοδηγητής με υπέροχες αρετές και ένας Έλληνας με έντονη εθνική συνείδηση. Γι' αυτό δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι, ύστερα από πλούσια ασκητική εμπειρία και μεγάλη πνευματική προσφορά στα Μετέωρα, στο Άγιον Όρος, στην περιοχή της Βέροιας και στο Πήλιο, επέλεξε τελικός τον Όλυμπο για να κτίσει το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας, που αργότερα έγινε γνωστό ως μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου του εν Ολύμπω και να δώσει στο βουνά αυτά, σύμβολο ελληνικής διάρκειας και κλέφτικης ελευθερίας και χριστιανική διάσταση.

Λίγο πριν από το 1535 ο Άγιος Διονύσιος έφτασε στον Όλυμπο, όπου σε θαυμάσια τοποθεσία άρχισε να κτίζει το φημισμένο καθ' όλη την τουρκοκρατία και μέχρι σήμερα μοναστήρι, που αφιέρωσε, ύστερα από θεϊκή αποκάλυψη, στην Αγία Τριάδα, στη θέση Παλαιομονάστηρο, στα βορειοδυτικά του σημερινού μοναστηριού, όπου σώζεται ακόμη πύργος μικρών διαστάσεων και κάποια ίχνη περιτειχίσματος.

Η πρώτη αυτή προσπάθεια δεν ολοκληρώθηκε, γιατί ο Διονύσιος αναγκάστηκε να μεταβεί στο Πήλιο, όπου έκτισε το μοναστήρι της Αγίας Τριάδας της Σουρβιάς. Λίγο αργότερα επέστρεψε στον Όλυμπο και έκτισε σε υψόμετρο 850 περίπου μέτρων, σε χαράδρα από την οποία τρέχουν τα νερά του Ενιπέα ποταμού, το μοναστήρι που σώζεται μέχρι σήμερα.

Το Καθολικό

Ο Άγιος Διονύσιος έκτισε τον κυρίως ναό (το Καθολικό) περιέβαλε το μοναστήρι με τείχος, φρόντισε για τα κελιά των μοναχών, αξιοποίησε τα νερά του Ενιπέα για μύλους και ενδιαφέρθηκε για τη ζωοτροφία. Πέρα απ' αυτά, αξιοποίησε τη γύρω από το μοναστήρι περιοχή και τα υπάρχοντα σπήλαια, κτίζοντας μικρούς ναούς και παρεκκλήσια, στα οποία έδωσε ονόματα συνδεδεμένα με τους Αγίους Τόπους, τους οποίους είχε επισκεφθεί δύο φορές.

Ο Άγιος Διονύσιος πέθανε στις 23 Ιανουαρίου 1541 και τάφηκε στο αριστερό μέρος

του νάρθηκα του Καθολικού. Ο τάφος του σωζόταν μέχρι το 1943, ενώ η κέρα του χάθηκε στις 12 Ιουλίου 1890 στη Νιγρίτα.

Στο αρχείο του μοναστηριού σώζεται το τουρκικό έγγραφο ίδρυσης του μοναστηριού με χρονολογία 17/26 Απριλίου 1542, που, όπως φαίνεται, εκδόθηκε στο όνομα του Αγίου Διονυσίου μετά το θάνατό του.

Από το 1534 μέχρι τις 23 Απριλίου 1943, που καταστράφηκε από τους βομβαρδισμούς των Γερμανών, γιατί αποτελούσε κέντρο αντιστασιακών, το μοναστήρι γνώρισε ζωή πολυκύμαντη αλλά και εθνωφελή. Ο Διονύσιος το ανήγαγε σε περιωπή και πατριάρχες κατά καιρούς το περιέβαλλαν με ενδιαφέρον και περιφρουρούσαν με σιγίλλια τα δικάια του, όπως και σε στιγμές δύσκολες μεριμνούσαν για την επίλυση των προβλημάτων του. Τον Φεβρουάριο του 1753 ο Πατριάρχης Κύριλλος Ε΄ επικύρωσε τη σταυροπηγική αξία και ελευθερία του, η οποία είχε δωριθεί σ' αυτό πιο μπροστά με σιγιλλιώδη πατριαρχικά γράμματα. Στα κατοπινά χρόνια οι πατριάρχες Ιωαννίκιος Γ΄ (Μάιος 1762), Σαμουήλ Χαντζερής (28 Νοεμβρίου 1767), Γρηγόριος Ε΄ (Νοέμβριος 1779) και Κύριλλος Στ΄ (Φεβρουάριος 1814) περιφούρησαν το μοναστήρι και τον πατριαρχικό και σταυροπηγικό χαρακτήρα του. Τον Δεκέμβριο του 1855 υπογράφηκε από τον Πατριάρχη Κύριλλο Στ΄ ο Κανονισμός του μοναστηριού.

Σαράντα περίπου χρόνια με την ίδρυσή του, τη μονή είχε 200 μοναχούς όπως αναφέρει ο Θεόδιος Ζυγόμαλάς.

Μέχρι τα μέσα του 18ου αι., το μοναστήρι έφερε το όνομα της Αγίας Τριάδας. Το 1762 αναφέρεται ως μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου και της ζωαρχικής Τριάδας, ενώ αργότερα επικράτησε η σημερινή ονομασία.

Το 1752 καταστράφηκε ολοσχερώς από πυρκαγιά και μόνο ο ναός του σώθηκε, αφού υπέστη μεγάλη βλάβη. Το μοναστήρι ξανακάηκε στα 1790 και κατά την Επανάσταση του 21 καθώς και το 1877. Υπάρχει έγγραφο με χρονολογία 3 Νοεμβρίου 1827 «εκ του στρατοπέδου του κατά την Μονήν Αγίου Διονυσίου του εν Ολύμπω». Με βάση τη μαρτυρία αυτή η πυρπόληση από τους Τούρκους πρέπει να τοποθετηθεί το 1828.

Σήμερα, από το παλαιό μοναστήρι σώζονται μέρη του κυρίως ναού, ο οχυρωματικός περίβολος και ο πύργος στη βορειοανατολική πλευρά. Η δυτική πτέρυγα, όπως και η ανατολική έχουν μεγάλα προβλήματα· οι δύο άλλες πτέρυγες διατηρούνται στο αρχικό ύψος τους, χωρίς την αυθεντική τους στέγη.

Σημαντική ήταν η περιουσία, όπως γίνεται γνωστό από κατάστιχο του 1905, που δημοσιεύθηκε το 1988, σπουδαία ήταν η βιβλιοθήκη του και πλούσιο το

σκευοφυλάκιο, όπως φαίνεται από τα σωζόμενα χειρόγραφα, βιβλία, σκεύη και άμφια.

Το μοναστήρι είχε το μετόχι Σκάλα και το μετόχι Αγία Παρασκευή·ναύδρια και παρεκκλήσια· υδρόμυλους και ένα βυρσοδεψείο· καλλιεργήσιμες γεωργικές εκτάσεις· εκμεταλλεύσιμες δασικές εκτάσεις και κοπάδια γιδοπρόβατα.

Η Βιβλιοθήκη

Η βιβλιοθήκη είχε χειρόγραφους κώδικες, έντυπα βιβλία και διάφορα έγγραφα, πολλά από τα οποία καταστράφηκαν από τις πυρκαγιές. Λίγα από τα χειρόγραφα βρίσκονται στη βιβλιοθήκη του μοναστηριού, ενώ μερικά έχουν εντοπισθεί σε άλλες βιβλιοθήκες. Στη βιβλιοθήκη του μοναστηριού, στο μετόχι Σκάλα, υπάρχουν πάνω από εκατό έντυπα βιβλία και πάνω από διακόσια πενήντα βρίσκονται σήμερα στη βιβλιοθήκη της Ιεράς Θεολογικής Σχολής της Χάλκης. Στο σκευοφυλάκιο σώζονται ακόμη αρκετά κειμήλια, έργα τέχνης, άμφια σκεύη και εικόνες. Σημαντικό είναι ένα αυτοκρατορικό οκάζιο των αδελφών αυτοκρατόρων της Ρωσίας Ιωάννη και Πέτρου Αλέξιου, με χρονολογία 13 Ιουνίου 1694.

Η 9η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων έχει εκπονήσει μελέτη στερέωσης και αναστήλωσης του, που σήμερα στεγάζεται λίγο έξω από το Λιτόχωρο, στο μετόχι Σκάλα.

Άλλα μοναστήρια

Στην είσοδο των στενών της Πέτρας, είκοσι περίπου χιλιόμετρα δυτικά της Κατερίνης, στον αυτοκινητόδρομο Κατερίνης-Ελασσόνας, ανθούσε κάποτε το μοναστήρι της Πέτρας, που γιόρταζε στις 21 Νοεμβρίου, γιορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου.

Ο σημερινός ναός, που είναι βασιλική με τρούλλο, χτίστηκε το 1754 και επισκευάστηκε το 1815. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο, τα εντοιχισμένα παλαιохριστιανικά και βυζαντινά γλυπτά και οι εικόνες της ύστερης τουρκοκρατίας δίνουν μια γεύση από την ιστορία του και ενισχύουν την παράδοση που το θέλει βυζαντινό. Το κτίσμα του, το οποίο στο παρελθόν είχε χρησιμεύσει ως Σανατόριο, λειτουργεί στις μέρες μας ως θεραπευτήριο Ψυχικών Νοσημάτων.

Κοντά στην Πέτρα και στη Βροντού βρίσκεται, μέσα σε χαράδρα, το αγίασμα και το προσκυνητάρι της Αγίας Κόρης, παρθένου από τη Βρόντου ή τα Γιάννενα, που κατέφυγε εκεί για να αποφύγει τις άνομες επιθυμίες και ορέξεις του Αλή πασά των Ιωαννίνων ή άλλου Τούρκου πασά.

Ανάμεσα στις κοινότητες Ρυάκια (Ρυάνδανη) και Παλαιόστανη και οχτώ περίπου χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Κολινδρού βρίσκεται το μοναστήρι της Κοίμησης της Θεοτόκου Μακρυρράχης. Η πρώτη γνωστή μαρτυρία για αυτό ανάγεται στα 1728. Το 1822 πυρπολήθηκε από τον Εμπού Λουμπούτ και ξανακτίστηκε το 1840, όπως αναφέρει ο Γάλλος Λέοντας Εζέ, που το επισκέφθηκε στις 15 Αυγούστου 1858. Το μοναστήρι διέθετε σημαντική αγροτική και δασική περιουσία με τρία τσιφλίκια (της Μηλιάς, της Μουρτσιάνης και της Συκιάς) και ένα μετόχι μέσα στον Κολινδρό. Το Δεκέμβριο του 1995 από επαρχιακό ή ενοριακό μοναστήρι έγινε πατριαρχικό. Κατά τον εμφύλιο καταστράφηκε και ο ναός του ξανακτίστηκε το 1958. Από το 1993, με την εγκαταβίωση σ' αυτό δύο μοναζουσών, άρχισαν να ανεγείρονται νέα κτίσματα· από το παλαιό μοναστήρι δεν σώζεται τίποτε.

Σήμερα το μοναστήρι της Μακρυρράχης, όπως και το παλαιό μοναστήρι του Γενεσίου της Θεοτόκου των Κανάλλων, που βρίσκεται κοντά στο χωριό Καρυά

Ολύμπου, είναι μετόχια του Αγίου Διονυσίου.

Γυναικεία Μοναστήρια, που λειτουργούν σήμερα, είναι δύο: του Οσίου Εφραίμ (1985), κοντά στην Κονταριώτισσα και του Αγίου Αθανασίου στον Κολινδρό (1987).

Στην άλλοτε Επισκοπή Κίτρους υπαγόταν το μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, κοντά στο χωριό Αγκάθια Ημαθίας, ενώ το 1918 αναφέρονταν ως επαρχιακά ή ενορία— και μονύδρια η Ζωοδόχος Πηγή Βρο—μερής, η Αγία Παρασκευή Μαλαθριάς, ο Άγιος Γεώργιος Ρητίνας και ο Προφήτης Ηλίας Βούλτσιστας, που είναι μετόχι του αγιορείτικου μοναστηριού του Αγίου Γρηγορίου.

Τέλος, τα μοναστήρια της Παναγίας Πυργετού, της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα και των Αγίων Θεοδώρων Ραψάνης, της Αγίας Τριάδας Σπαρμού και της Αγίας Τριάδας Κλημάδων βρίσκονται μεν στον Όλυμπο, ανήκουν όμως στη Θεσσαλία.

(Πηγή: Η Καθημερινή. «Επτά ημέρες»- αφιέρωμα: Τα Μοναστήρια της Μακεδονίας, 14 Απριλίου 1996, σ.18-19.)

<http://bit.ly/130fK9V>